

ROZLÚČKA S Oponentom

TATIANA SEDOVÁ, Filozofický ústav SAV, Bratislava

Ad Argumenty. Od filozofického textu, ktorý tematizuje nejaký problém a nechce konkurovať umeleckému textu, sa vyžaduje argumentatívnosť, konzistentná argumentácia, evidencia, hoci mnohí filozofi sa nevyznačujú v tomto smere explicitnosťou. Ale predpoklady, východiská a premisy, z ktorých autor vychádza a o ktoré sa opiera pri formulovaní svojich tvrdení, musia byť identifikovateľné a rovnako aj závery a implikácie, ktoré z prezentovaných tvrdení možno inferovať, aby sa o probléme dalo seriózne diskutovať. V prípade filozofického textu to značí, že akonáhle sa sformuluje protipríklad k predkladanému tvrdeniu, je to relevantné svedectvo toho, že niečo s možnou argumentáciou nesedí. Príklady a kontrapríklady sa netešia v našom filozofickom prostredí veľkej obľube, hoci ide o jediný spôsob, ako preukázať platnosť argumentu alebo ukázať, že ide o postačujúco silný argument, o jediný spôsob, ako korektne zdôvodniť, spochybníť alebo vyvrátiť niečie tvrdenie, a žiadne krokodílie slzy nad diskurzami tu nepomôžu (pozri [8], 53-55).

Nech mi čitateľ odpustí tento zdĺhavý úvod, ale inak to nejde, aby som jasne dala najavo, čo sa rozumie pod argumentom, predkladaním evidencie a zdôvodňovaním vo filozofii, a vopred tak minimalizovala priestor pre rôzne sofistické úhybné manévry, ekvivokáciu a rozličné prehrešky a prešľapy, ktorých sa dopúšťame pri zdôvodňovaní a obhajobe našich tvrdení, napríklad tým, že používame a zneužívame neplatné argumenty *ad hominem*, *ad populum*, *ad auditorem*, *ad verecundiam*, *ad ignorantiam* atď., aby som pripomenula len tie najrozšírenejšie chybné a nepripustné omyly usudzovania a zdôvodňovania. V domácej literatúre sa otázkami korektnej argumentácie, klasifikáciou a charakteristikou defektných argumentov, logických aj mimologických, venuje F. Gahér v práci *Logika pre každého* ([1], 367-371).¹

Ten, kto diskutoval alebo polemizoval (v písomnej forme) s L. Kvaszom, má s ním pozoruhodnú a aj poučnú skúsenosť: Kvasz "argumentuje", sila jeho argumentov je taká, že partner či oponent na základe jeho vskutku smrtiacej argumentácie po istom čase kapituluje. V súvislosti s Kvaszovým "argumentovaním" je zaujímavé porovnať, aký typ argumentov uplatňuje a čo za argument považuje, práve na pozadí spomenutej práce F. Gahéra. Špecifickosť Kvaszovho prístupu k argumentácii zažil P. Cmorej ([2]; [3]; [4]), ktorý s Kvaszom najdlhšie, najprecíznejšie a najobsiahlejšie diskutoval o problematike vývoja pojmov (v tejto súvislosti odkazujem do láskavej pozornosti čitateľa, malú

¹ Aby som vzala L. Kvaszovi vietor z plachát, lebo iste zareaguje v štýle "na jednu vetu Sedovej - minimálne dvadsať viet vlastných", pripomínam aj to, že termín "argument" má rôzne významy a referujeme ním na rôzne entity. Presvedčiť sa o tom možno, napríklad vo výkladovom slovníku *The Cassell Concise Dictionary*, Cassell, London 1997, s. 71. Podrobnú deskripciu a mimologické zdroje defektnej argumentácie a usudzovania, tzv. informal fallacies, pozri aj in: *A Companion to Epistemology*. Ed. Jonathan Dancy and Ernest Sosa. Blackwell Publishers, second edition 1996, s. 212-216.

kuriozitu, že Kvasz upiera marxizmu teóriu poznania ([8], 55) - samo osobe dostatočne diskvalifikujúci názor - ale vôbec mu to nebráni túto kľúčovú tézu marxistickej epistemológie - pojmy sa vyvíjajú - zastávať...), ostrie kvazsovských argumentov vo veci "dialektika" Poppera, dialektiky vôbec, vývoja vedy etc. pocítil na svojej koži D. Gálik ([5], [6]), vyskúšal si to aj J. Rybár [10] - zase na margo dialektiky.

Teda vedela som, do čoho idem, akej riave nepriestrelnej argumentácie budem čeliť, ale akým obvineniam sa vystavím, to som, pripúšťam, teda netušila (vyhýbať sa vecnému obsahu problémov, ktoré tak pregnantne artikuluje L. Kvasz, "nahrádzaním marxizmu analytickou filozofiou" ohrozovať pluralitu, zhrešiť šírením zlovoľného žurnalizmu, dotýkať sa profesionálnej cti etc. ([8], 53, 54, 55), aby som decentne pretlačila Kvaszovo lapidárnejšie výrazivo). Skúsenosti mojich kolegov priliehavo explicitne sformuloval P. Cmorej: "Dôvodom ukončenia našej výmeny názorov je aj fakt, že sa začíname točiť v kruhu. Niektoré výhrady som musel v tejto stati zopakovať už po tretí raz, lebo L. Kvasz ich ignoroval (možno si ich ani nevšimol) a zotrval na svojich počiatkových pozíciách bez toho, že by sa bol s nimi vyrovnal. Diskusia s partnerom, ktorý je k niektorým pripomienkam svojho oponenta hluchý a tvári sa, akoby isté problémy neexistovali, sa čoskoro začne meniť na monológ ľudí, z ktorých si každý hrdie svoje." ([4], 81) Napriek týmto skúsenostiam som podnikla tento riskantný a vlastne apriórne zbytočný krok. L. Kvasz nesklamal moje očakávania a v mnohých smeroch ich aj prekonal. Vo svojej druhej rozvláčnej stati venovanej "rozboru ďalších aspektov slovenskej filozofie" ([8], 53) reaguje na moje námietky z repliky *Odpoveď L. Kvaszovi alebo o banalite a bizarnosti* [12] spôsobom sebe vlastným. Totiž nevšima si moje komentáre k jeho kritike, ale zaťahuje do polemiky nové a nové otázky, ktoré nijako nesúvisia s mojou odpoveďou, a už vonkoncom nie s mojou staťou *Na obranu epistemológie* [11].

Hneď v úvode sa dopúšťa nekorektnosti, keď konštatuje, že "... autorka sa usiluje moje názory zmiest' zo stola tým, že ich prehlasuje za bizarné. Je to osvedčený spôsob, ako sa vyhnúť nutnosti zaujať stanovisko k otázkam, ktoré sú nepríjemné. Preto sa stručne vrátim k problémom, o ktoré mi išlo v predošlej stati, v nádeji, že autorka sa už nebude vyhýbať ich vecnému obsahu." ([8], 53) Kvasz sa silou mocou snaží vsugerovať čitateľovi (nedôverujem, že sám tomu verí), že moja replika sa týkala jeho celej state, a nie iba tej pasáže, v ktorej venoval pozornosť mojim trom poznámkam, nadpisu, folklóru a žurnalistickým kvalitám a nevyžiadaným radám, o čom a o kom mám písať, ako som doložila a ukázala v svojej odpovedi ([12], 650-652).

Ostatné úlety a "analýzy" typu letom - svetom ma nezaujímajú, napríklad jeho posadnutosť obsesiou týkajúcou sa istej telesnej časti, kde chrbát stráca svoje dobré meno ([8], 57 a [9], 406), keďže sa nijako netýkajú mojej pôvodnej state ani odpovede, a teda nič ma nezaväzuje k tomu, aby som sa s nimi vážne zapodievala napriek vytrvalej Kvaszovej snahe nejako ma vtiahnuť do víru jalovej diskusie. Na túto nevďačnú herkulovskú úlohu sa podujala S. Gáliková [7], ktorá sa pokúsila v Kvaszovom imaginárnom svete, ku ktorému nejestvuje ani mapa, ani buzola, nejako zorientovať, čo je však, obávam sa, celkom stratený podnik a vzhľadom na povahu ním predkladaných tvrdení celkom pasé.

Parsons, G. Kessler, P. Kitcher, M. Resnik, M. Wilson, H. Field, F. Ramsey a i., hoci Kvasz spomína svoje inšpirácie, medzi ktoré popri Husserlovi radí Fregeho a Wittgensteina, tak jednému ostáva rozum stáť. Ved' G. Frege je jedným z kontinentálnych, aby som uplatnila kvaszovské preferencie, zdrojov analytickej filozofie. Jeho "kvalifikované výroky" na adresu analytickej filozofie sú svedectvom toho, že vôbec nechápe ani jej povahu, ani jej históriu, ktorá začala - čuduj sa svete - práve na kontinente ([8], 53-54). Jednoducho, človek si pri čítaní Kvaszových opusov pripadá ako Alenka v ríši divov.²

Možno ide o špeciálnu techniku čítania alebo novú zrakovú, doposiaľ oftalmológom neznámu vadu; len treba dúfať, že to nie je nákazlivé. Ako sa tak v svojej postupne slabnúcej pamäti pokúšam vyloviť nejaké meno a postavu, komu by prípadne Kvasz mohol adresovať svoje zasvätené a zdrvivúce kritiky vo veci marxizmu všeobecne a filozofie matematiky zvlášť, prišiel mi na um slovutný akademik A. Kolman. Háčik je však v tom, že je už niekoľko desaťročí nebožtík, čo by však pre L. Kvasza, súdiac podľa toho, čo prezentuje, nemalo predstavovať neprekonateľnú prekážku.

Keď Kvasz oznamuje: "Aj keď si osobne analytickú filozofiu vážim pre jej kultúru argumentácie, obávam sa, že neumožňuje tematizovať problémy epistemológie, ktorými sa vyše pätnásť rokov zaoberám" ([8], 54), je to jeho vec, vlastne aj sväté právo, ale čo to má spoločné s mojou odpoveďou a staťou? Ale keď s tým už raz začal, pokladám za bizarné, že niekto za pätnásť rokov nepostrehol, že je to práve analytická filozofia, presnejšie jej metóda, ktorá do veľkej miery produktívne prispela k problémom a riešeniam filozofie matematiky všeobecne a geometrie vrátane. Pripomínať v tejto súvislosti Russella, Quina, Tarského, Carnapa mi prichodí až nemiestne.

Ad Kde bolo tam bolo, bol raz jeden ... Kvasz napriek mojej márnej snahe sumarizovať maximálne stručne tému, obsah, problémy mojej state ([11], 649-650) do omrzenia hudie svoje - čomu a komu som sa mala venovať. Je poľutovaniahodné, že stále mu nedochádza, ako ďaleko zachádza, že neprekračuje len mieru dobrého vkusu, ale čosi relevantnejšie, najmä po tom, čo mi prišiel za golier uzurpátorské tendencie. Nech sa mu páči, môže neschematizovať a rozoberať "driftujúcich" autorov vrátane samého seba do roztrhania tela a skonania sveta. Ale prečo to očakáva v plusquamperfekte odo mňa?!

Zábavné a bizarnejšie od bizarného je to, že po niekoľkonásobnom uistení, že si nepletie epistemológiu s tým a či oným, pod normatívnosťou analytickej epistemológie, čo mu zrejme v lepšom prípade asocjuje so sankciami a v horšom rovno s pracovným táborom, rozumie nasledovné: "Domnievam sa však, že vytvoriť normatívnu epistemologickú teóriu, platnú súčasne pre dielo Lobačevského, Beltramiho, Kleina, Riemanna, Poincarého a Cartana je nemožné. Tieto teórie sú z epistemologického hľadiska natoľko

---

² V prípade, že by sa čitateľ zaujímal špeciálne o dejiny geometrie, vo februári 2001 Oxford University Press vydáva tristopäťdesiatdeväťstránkovú knihu s názvom *Geometry Ancient and Modern* od Johna R. Silvestra, ktorá sa venuje vývoju geometrie od Euklida až po algebraickú geometriu. Keď Kvasz tvrdí, že väčšina matematikov sú platonisti ([8], 53), je to výraz jeho preferencií, ale vonkoncom nejde o adekvátnu deskripciu stavu vo filozofii matematiky, lebo nominalisti nie sú nijakou marginálnou minoritou v mori platonizmu. K tomu pozri napr. knihu *A Subject With No Object. Strategies for Nominalistic Interpretation of Mathematics* od Johna Burgessa a Gideona Rosena, ktorá vyšla v roku 1999 v Oxford University Press.

rôznorodé, že ich spoločný prienik sa redukuje len súbor trivialít." ([8], 54) Bingo! Taká drobnosť, ako doložiť, kto a kde takú duchaplnosť tvrdí, ostáva visieť kdesi medzi nebom a zemou, v sfére, s ktorou má kontakt len môj kritik. Keby L. Kvasz konečne porozumel, v čom spočíva normatívnosť analytickej epistemológie na rozdiel od empirických disciplín skúmajúcich poznanie a navyše by sa mu, povedané jeho vlastnou rétorikou, "odkrylo" to, aký je rozdiel medzi metodológiou, dejinami vedy a epistemológiou, možno by pochopil aj užitočnosť toho, čo chybné označil za vetu ([8], 54), hoci ide o výrokovú formu. Napríklad pre problematiku povahy a platnosti dôkazu a evidencie v geometrii.³

Nežiadala som ho, aby ma informoval o svojich tvorivých zámeroch, ale keď neodolal nutkaniu a píše: "Zostavujem len inventár epistemologických problémov, ktoré bude treba vyriešiť" ([8], 55), tak k tomu telegraficky len toľko: s tým sa nečakalo až na príchod L. Kvasza.⁴

Ad Zase o žurnalizme a persifláži. Odteraz viem, že teóriu a typológiu definícií treba doplniť o definície vznešené. O.K., ale ako Mistríkovo vymedzenie žurnalizmu súvisí s modálnou sémantikou? Nuž, na to sa dá len pokrčiť ramenami a diplomaticky prehodiť: "No comment". Jedna veta z kolegovho textu ma však zaskočila a znie: "Nebudem opakovať charakteristiku žurnalizmu z predošlej state, ale myslím si, že T. Sedová zosmiešnením mojej osoby nezodpovedala moje námietky, ktoré preto považujem ešte stále za otvorené." ([8], 55) Nuž, ja sa zase domnievam, našťastie je to čierne na bielom, že som na jeho námietky v každom bode odpovedala. Kolega L. Kvasz by mal svoju kreatívnu imagináciu a investigatívnu metódu používať s väčšou rozvahou; tak sa azda vyhne tomu, čo označuje za zosmiešňovanie svojej osoby. Vo svojej prvej odpovedi som niečo na túto tému odcitovala a mohla by som v tom veselo pokračovať, lebo L. Kvasz vytrvalo rozmnožuje obskúrne a kuriózne tvrdenia, ktoré by sa skvele vynímali v zbierke anekdot z filozofie a " písania filozofie na Slovensku".

Ad Rečnická otázka. Je mi proti srsti mentorovať, ale Kvasz ma k tomu priam pobáda: teda ide o to, že rečnická otázka je nepriame tvrdenie; a na rozdiel od neho si myslím, že kniha tohto typu (Rorty) je bez úvodu v našom prostredí nepoužiteľná.

³ Len kvôli poriadku opäť uvádzam, kde si chápanie normatívnosti analytickej epistemológie možno overiť. Lehrer, K.: *Teória poznania*. Infopress, Bratislava, 1999, s. 12-24. (1. kapitola Analýza poznania). Nechcem zneužívať čitateľovu trpezlivosť, ale odkazujem aj na iných autorov, napr. J. Dancy, R. Schwartz, P. Moser, R. Chisholm, A. J. Ayer, A. Plantinga, G. Harman, Ch. Peacock, H. Kornblith, A. Goldman, ktorí reprezentujú rôzne platformy v rámci analytickej tradície (externalizmus, internalizmus, kauzálnu koncepciu, koherentizmus, naturalizovanú epistemológiu), aby si čitateľ mohol, v prípade, že má záujem, porovnať to, čo sa rozumie pod normatívnosťou epistemológie na rozdiel od Kvaszových dohadov.

⁴ Zo zoznamu problémov, ktoré uvádza vo svojej poznámke pod čiarou č. 2 ([8], 55) ako príklady z epistemológie geometrie, sem patrí len status evidencie. O tejto problematike pozri napr. *Thinking about Mathematics The Philosophy of Mathematics* od Stewarta Shapira, Oxford University Press, 2000 alebo aj knihu od Michaela Pottera *Reasons' Nearest Kin Philosophies of Arithmetic from Kant to Carnap*, Oxford University Press, 2000, aby som spomenula aspoň čerstvé novinky.

Dodatok. Nemám ambície ani chuť mať posledné slovo a po skúsenostiach kolegov a svojej vlastnej skúsenosti, po tom, čo môj kritik prezentoval na stránkach odborných časopisov, zaradujem svoju polemiku s L. Kvaszom do privátneho poriadka pod hlavičkou: stav stabilizovaný, hoci beznádejný. Skôr než po smrti nehodlám už Kvaszove úvahy na žiadne témy čítať a už vôbec na ne reagovať.

LITERATÚRA

- [1] GAHÉR, F.: *Logika pre každého*. Bratislava, Iris 1998 (druhé vydanie).
- [2] CMOREJ, P. (ed.): *Logické a filozofické problémy vývinu pojmov*. Bratislava, Filozofický ústav SAV 1992.
- [3] CMOREJ, P.: *K procesovému chápaniu pojmov*. In: *Organon F*, IV, 1997/1, s. 67-77.
- [4] CMOREJ, P.: *Vývin pojmov - posledné pokračovanie k jednej koncepcii*. In: *Organon F*, V, 1998/1, s. 66-83.
- [5] GÁLIK, D.: *Na okraj jednej zbytočnej poznámky*. In: *Organon F*, VI, 1999/4, s. 407-409.
- [6] GÁLIK, D.: *Vývoj vedy a jazyk vedy*. In: *Organon F*, VII, 2000/3, s. 320-325.
- [7] GÁLIKOVÁ, S.: *O filozofii, Žofii, Človeče, nehnevaj sa, ÚV KSČ a o inom*. In: *Filozofia*, 55, 2000/8, s. 654-658.
- [8] KVASZ, L.: *Načo písať filozofiu na Slovensku*. In: *Filozofia* 56, 2001/1, s. 53-64.
- [9] KVASZ, L.: *K problému písania filozofie na Slovensku*. In: *Filozofia* 55, 2000/5, s. 400-413.
- [10] RYBÁR, J.: *Proti dialektickému chytráctvu*. In: *Organon F*, VII, 2000/2, s. 192-195.
- [11] SEDOVÁ, T.: *Na obranu epistemológie*. In: *Filozofia* 54, 1999/ 8, s.553-568.
- [12] SEDOVÁ, T.: *Odpoveď L. Kvaszovi alebo o banalite a bizarnosti*. In: *Filozofia* 55, 2000/8, s. 649-653.

Doc. PhDr. Tatiana Sedová, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR
e-mail: filotana@klemens.savba.sk